

บทที่ ๒

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับภาระงานของโรงเรียนประถมศึกษาในด้านการแก้ปัญหาเยาวชนวัยเรียนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งได้เป็น ๔ ตอน คือ

๑. ความสำคัญของเยาวชนในกระบวนการพัฒนา
๒. เยาวชนวัยเรียนในชนบท
๓. การศึกษากับการพัฒนาชนบท
๔. ภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา

ความสำคัญของเยาวชนในกระบวนการพัฒนา

เยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดของชาติ อาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของชาติ ถ้าได้ อนาคตของประเทศจะเจริญหรือพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับเยาวชนของชาติที่เราได้พัฒนาไว้ในปัจจุบันนี้ เป็นสำคัญ เพราะเยาวชนเป็นกลุ่มแทนที่จะต้องเป็นทั้งผู้สืบเนื่องความเป็นไปของสังคมและสามารถพัฒนาสังคม เยาวชนเป็นกลุ่มชนที่ใหญ่ในชาติ จะต้องฝากความหวังในการจรรโลงคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการปรับปรุงสภาพสังคมให้มีความเสมอภาคและความยุติธรรม งานพัฒนาเยาวชนจึงถือเป็นงานที่สำคัญยิ่งที่บิดามารดาและประชาชนทุกคนรวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องพยายามส่งเสริมสนับสนุนทั้งในด้านการให้การศึกษา การส่งเสริมพลานามัย ทั้งทางกายและทางจิต การปลูกฝังคุณธรรมและอบรมศีลธรรมจรรยา เพื่อให้เยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต

วิจัย ชรรณชอบ (ม.ป.ป. : ๑๐ - ๑๒) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเยาวชนในกระบวนการพัฒนา ๕ ประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑. เยาวชนเป็น "แรงงานแฝง" จากการที่ประชากรไทยกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในวัยเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นเด็กเกินกว่าที่จะช่วยตนเองได้และเป็นเยาวชนที่ยังอยู่ในระบบ

โรงเรียน คือยังต้องพึ่งคนอื่น ๆ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนเยาวชนในชนบทที่เหลืออยู่นอกโรงเรียน น่าจะพึ่งตนเองและช่วยเหลือสังคมได้ แต่การที่ขาดความรู้ ทักษะ ความคิด โอกาส ทุน และทรัพยากรจึงทำให้เยาวชนเหล่านี้ไม่ได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ความสามารถในการพึ่งตนเองจึงมีน้อย การช่วยเหลือสังคมจึงแทบจะเป็นไปไม่ได้

๒. เยาวชนเป็น "ปัญหา" ทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเยาวชนเป็นแรงงานแฝงที่ว่างงานหรือมีเวลาว่างมากเกินไป เยาวชนเหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะสร้างปัญหาทางสังคมในค่านิยมมั่วซั่ว สิ่งเสพคึกและอาชญากรรม นอกจากนี้การที่เยาวชนเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ปัญหาว่างงาน ปัญหาจ้างงานแต่ไม่คุ้มค่าตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนมักจะนำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจ คือทำให้การผลิตได้น้อยและไม่ได้มาตรฐาน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต

๓. เยาวชนเป็น "ภาระ" ต่อการพัฒนา ประสิทธิภาพในกระบวนการพัฒนาประเทศนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าอยู่ที่การตั้งและระดมประชากรทั้งหมด เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและเต็มที่ในการทำงาน แต่เมื่อมีเยาวชนจำนวนค่อนข้างมากที่ยังไม่สามารถผลิตเพื่อตนเองหรือพึ่งตนเองได้จึงกลายเป็นผู้รับ ผู้บริโภคและผู้ใช้จ่ายของสังคมที่สังคมต้องแบกภาระ การที่เยาวชนพึ่งตนเองไม่ได้ นอกจากจะสร้างปัญหาแล้วยังมักจะกลายเป็นภาระทางสังคมอีกด้วย

๔. เยาวชนเป็น "เครื่องมือ" ในการพัฒนา เพราะเยาวชนอยู่ในวัยที่เต็มไปด้วยพลังทั้งท่วงท่าย พลังที่จะเรียนรู้ พลังในการคิด พลังในการตัดสินใจและพลังในการสร้างสรรค์ เยาวชนกำลังอยู่ในช่วงชีวิตที่สามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ เติบโตพร้อมที่จะเผชิญโลกและสามารถใช้วิจารณญาณในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ โดยมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล

๕. เยาวชนเป็น "ความหวัง" ของสังคม ทั้งนี้เพราะเยาวชนถูกจัดว่าเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเด็นสำคัญในกระบวนการพัฒนาจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้เยาวชนเป็นความหวังของสังคม เป็นผู้ใ้แรงงานอย่างเต็มขีดความสามารถ เป็นผู้ไม่สร้างปัญหา เป็นผู้ไม่กระทำตนเป็นภาระและเป็นเครื่องมือการผลิตที่ตระหนักถึงสังคมส่วนรวม

ดังนั้นการพัฒนาเยาวชนจึงเป็นกิจกรรมที่ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม เพื่อจะให้ทุกคนพัฒนาเต็มที่ตามศักยภาพโดยจะต้องกระจาย

การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ออกไปสู่เยาวชนในชนบทด้วย

เยาวชนวัยเรียนในชนบท

คำว่า "เยาวชน" ตามความหมายที่ระบุในพระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๑ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๖) หมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒๕ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒๔ ปีบริบูรณ์ มีจำนวนประมาณ ๒๘.๒๒ ล้านคน ในจำนวนประชากรทั้งประเทศ ๔๘.๑๖ ล้านคน เท่ากับว่ามีเยาวชนร้อยละ ๖๐.๓๕ ของประชากรทั้งประเทศ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ คาดว่าจะมีจำนวนเยาวชน ประมาณ ๓๐.๘๕ ล้านคน ในจำนวนประชากรทั้งประเทศ ๕๓.๑๒ ล้านคน เท่ากับว่ามีเยาวชน ร้อยละ ๕๘.๓๗ ล้านคน จะเห็นได้ว่า เยาวชนมีจำนวนมากถึงประมาณ ๒ ใน ๓ ของประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๖)

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เยาวชนที่อาศัยอยู่ในชนบทเป็นจำนวนถึง ๒๔ ล้านคน หรือประมาณร้อยละ ๘๖.๘๐ ของเยาวชนไทยทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๔๓) เยาวชนในชนบทเหล่านี้มีไว้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ และการที่จะพัฒนาเยาวชนในชนบท ให้ได้ผลอย่างแท้จริงนั้น ควรได้เริ่มตั้งแต่เยาวชนวัยเรียนเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะเยาวชนวัยเรียนเป็นกลุ่มประชากรที่ได้รับบริการ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลจัดให้อย่างทั่วถึงอยู่แล้ว เป็นประการสำคัญ ดังนั้นเยาวชนวัยเรียนในชนบทที่กล่าวถึงนี้ หมายถึงเยาวชนที่มีอายุระหว่าง ๖ - ๑๔ ปี ซึ่งเป็นวัยที่ควรศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษานั่นเอง

สภาพและปัญหาของเยาวชนวัยเรียน

จากการศึกษาปัญหาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ปรากฏว่าปัญหาของเยาวชนวัยเรียนมี ๕ ด้านดังนี้

๑. ปัญหาด้านโภชนาการ เนื่องจากปัญหาด้านโภชนาการนี้ เป็นสาเหตุของความป่วยไข้ ความเสื่อมของสุขภาพอนามัย และชีวิตที่ย่ำแย่เป็นอย่างมาก อาหารและโภชนาการจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง อันจะเป็นส่วนเสริมสร้างให้ร่างกายเติบโต

แข็งแรง ในวันข้างหน้า ปัญหาของเยาวชนวัยเรียนในค่านนี้ มีสาเหตุมาจาก ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว บิดามารดาหรือผู้ปกครองขาดความรู้ในเรื่องโภชนาการ และบริโภคนิสัยที่ถูกต้อง การผลิตและการกระจายอาหาร เสริมคลอจนาการ เผยแพร่ความรู้ทางโภชนาการไม่แพร่หลาย และทั่วถึง ทำให้เยาวชนในวัยนี้เป็นโรคขาดโปรตีน แคลอรี ร้อยละ ๔๐ - ๕๐ โรคโลหิตจางร้อยละ ๓๓ โรคขาดวิตามินบี ๒ ร้อยละ ๔๐ - ๕๐ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๘ - ๓๐)

✱ ไกรสิทธิ์ ตันศิริรินทร์ และ พัทธณี วินิจจะกุล (๒๕๒๕ : ๑๑) ได้ศึกษาปัญหา โภชนาการในประเทศไทยพบว่า การขาดสารอาหารของเยาวชนวัยเรียน ๖ - ๑๔ ปีนี้ มักจะเป็นเพราะไม่มีอาหารเพื่อการบริโภค หรือการขาดความรู้ในการรับประทานอาหารจะมีผลทำให้การ เล่าเรียนไม่ไต่ผลเท่าที่ควร

เนื่องจากเยาวชนก่อนวัยเรียนมีภาวะทุพโภชนาการ ในอัตราสูงมาก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เยาวชนเหล่านั้นเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจึงนำภาวะทุพโภชนาการมาด้วย แต่เนื่องจากในปัจจุบันยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเยาวชนที่ขาดอาหารกลางวันหรือขาดอาหารเช้า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๑ - ๕)

อนึ่งแม้ว่าจะได้มีการจัดทำโครงการอาหารกลางวันในบางท้องถิ่น เพื่อแก้ไข ปัญหาที่นักเรียนมาโรงเรียน โดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า และไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน แต่โครงการนี้ยังขยายออกไปไม่เพียงพอกับความต้องการและยังขาดรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๖๔) โรงเรียนที่มีปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันมากที่สุดคือ โรงเรียนประชาบาลสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งปัจจุบันได้โอนมาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันถึง ๑,๑๑๓,๔๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๓ ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด นักเรียน ๓๕๕,๒๓๗ คน ไม่มีอาหารเช้า คิดเป็นร้อยละ ๖.๑๒ ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และในจำนวนนี้ ปรากฏว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีนักเรียนขาดแคลนอาหารเช้าถึง ๒๑๔,๓๖๓ คน และขาดแคลนอาหารกลางวันถึง ๕๕๔,๕๕๓ คน ซึ่งเป็นจำนวนขาดแคลนที่มากกว่าทุกภาค (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ๒๕๒๑ : ๔๖) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความจำเป็นในค่านนี้ จึงได้เร่งดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน โดยมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ

ในปี ๒๕๒๕ และ ๒๕๒๖ จำนวน ๕๐๐ โรงเรียนและ ๓๐๐ โรงเรียนตามลำดับ นอกจากนี้ มูลนิธิ องค์การ และอาสาสมัครต่าง ๆ ก็ได้ให้ความช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อักษรย่อ : ๕)

ปัญหาค้นโภชนาการในเยาวชนวัยเรียนระดับประถมศึกษา นัยได้ว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากและควรเร่งแก้ไข เนื่องจากวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในระยะที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโต การขาดสารอาหารในระยะนี้ จะเป็นการยับยั้งการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและสติปัญญาด้วย

๒. ปัญหาค้นสุขภาพกายและสุขภาพจิต ในปัจจุบันนี้สาขารณภูมิภาคต่าง ๆ การบริการด้านอนามัยโรงเรียน และสาธารณสุขอื่น ๆ ไม่เพียงพอและทั่วถึง การสุขาภิบาลในบ้านและโรงเรียนยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องอาหาร น้ำ และการใช้ส้วมอย่างถูกต้องลักษณะ จากการสำรวจของกองอนามัยโรงเรียนพบว่าโรงเรียนที่มีบริการอนามัยอันดี มีเพียงร้อยละ ๔.๑ อันดี ๒ ร้อยละ ๒๑.๔ อันดี ๓ ร้อยละ ๒๖.๖๔ และโรงเรียนที่ไม่เข้าอันดีถึงร้อยละ ๔๓.๗๕

เยาวชนวัยเรียนยังเจ็บป่วยและตายด้วยโรคที่ป้องกันได้ จากรายงานของโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา ในแต่ละจังหวัด พบตรงกันว่าเยาวชนวัยเรียนจำนวนหนึ่งมีปัญหาในค่านสุขภาพ โดยเฉพาะในชนบทและท้องที่ทุรกันดาร เยาวชนวัยเรียนในโรงเรียนต่างจังหวัดและโรงเรียนทุรกันดาร มีโอกาสเป็นโรคต่าง ๆ มากกว่าในกรุงเทพมหานคร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มปป : ๕๓) และโรคที่เยาวชนวัยเรียน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมากที่สุดคือ โรคพยาธิลำไส้ถึงร้อยละ ๕๐.๓๔ (นงลักษณ์ กิริยบุตร และคณะ ๒๕๒๔ : ๓๔๒)

สุขภาพจิตเป็นส่วนสำคัญที่ควบคู่ไปกับสุขภาพทางกายในอันที่จะส่งผลกระทบต่อ การเรียนด้วย (สวโรช คำวาทัน และอารยา พัฒนาพิทธิไพศาล ๒๕๒๒ : ๕๕) การศึกษา สุขภาพจิตของผู้ที่อยู่ในวัยเรียน พบว่าร้อยละ ๓๕ มีแนวโน้มเป็นคนที่มีความอารมณ์อ่อนไหวง่าย คิดมาก มีความวิตกกังวลสูง เมื่อมีปัญหาสะท้อนอารมณ์ มีแนวโน้มที่จะเป็นโรคประสาทได้ง่าย

๓. ปัญหาค้นสติปัญญา และความสามารถพื้นฐาน ปัญหาค้นนี้ของเยาวชนวัยเรียนของไทยในปัจจุบัน ที่ต้องเร่งรัดพัฒนาแก้ไขคือ เยาวชนวัยเรียนในชนบท และแหล่งเสื่อมโทรม ในเมืองใหญ่ มีพัฒนาการด้านสติปัญญา และความสามารถพื้นฐานช้ากว่าเยาวชนวัยเรียน ในเมือง ๑ - ๓ ปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มปป : ๕๕)

เยาวชนวัยเรียนซึ่งเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชนบทห่างไกลและแหล่งเสื่อมโทรม ซากโอกาสและความเท่าเทียมกันกับเยาวชนวัยเรียนที่อยู่ในเมือง และในแหล่งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า เนื่องจากคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบทและในแหล่งเสื่อมโทรมต่ำกว่าโรงเรียนในเมือง จากการวิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ พบว่าคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยและเลขคณิตนั้นนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้คะแนนต่ำกว่าทุกภาค (กองวิชาการ ๒๕๒๒ : ๒ - ๕) และจากรายงานการประเมินความก้าวหน้าผลสัมฤทธิ์ในวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๒๔ พบว่าส่วนใหญ่ในทุกเขตการศึกษามีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม และคะแนนเฉลี่ยรวมของประเทศในทุก ๆ ด้านต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม (กองวิชาการ ๒๕๒๒ : ๒)

จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทางสติปัญญาของเยาวชนวัยเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา จนถึงความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดหรือการอ่าน ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ถึงความจริงและความสำคัญที่ว่า เยาวชนวัยเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๖ - ๑๕) เยาวชนวัยเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ หรือมีพ่อแม่ที่มีอาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือชาวนา หรือมาจากสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือจากแหล่งที่มีการรบกวนทางการศึกษาและทางจิตวิทยาต่ำ ล้วนแต่แสดงว่ามีสติปัญญา และความสามารถต่ำกว่าเยาวชนวัยเรียนที่มีโอกาสอยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าทั้งสิ้น

๔. ปัญหา ด้าน การ เตรียม ให้มี อาชีพ ปัญหาการเตรียมเยาวชนให้มีอาชีพ นับว่าเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันที่จะต้องเร่งแก้ไข เพราะปรากฏว่ามีเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่มีอายุระหว่าง ๖ - ๑๕ ปี ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร โดยไม่ได้รับการเตรียมด้านอาชีพมาก่อน ทำให้กลายเป็นแรงงานไม่มีฝีมือ ไร้ค่าจ้างขั้นค่าหรืออาจต่ำกว่าค่าจ้างขั้นค่าเป็นต้น สาเหตุที่ไม่ได้รับการเตรียมให้มีอาชีพก็เพราะ ขณะที่อยู่ในโรงเรียน ซากบริการแนะแนวด้านอาชีพหรือการให้ความรู้เกี่ยวกับงานและความเหมาะสมของงานด้านต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เป็นต้น หลักสูตรการเรียนการสอนไม่ตรงตามความต้องการของท้องถิ่น ทำให้ความรู้ที่เด็กได้รับนั้นไม่เอื้ออำนวยให้เกิดสามารถประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง และครูที่ให้การฝึกสอนสายอาชีพก็ยังไม่เพียงพอ นอกจากจะไม่ได้มีการเตรียมอาชีพให้พอเหมาะระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนแล้ว

เยาวชนเหล่านั้นยังไม่ได้รับการบริการฝึกอาชีพนอกระบบโรงเรียนก่อนที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างทั่วถึงเช่นกัน หน่วยงานของรัฐที่ให้การบริการค้ำนี้มีข้อกำหนดต่าง ๆ เช่น โรงเรียนสารพัดช่าง จะรับเฉพาะเยาวชนอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป เข้าฝึกอบรมค้ำอาชีพ ส่วนสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานของกรมแรงงานรับเฉพาะเยาวชนอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ดังนั้นเยาวชนที่อายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จะไม่มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมค้ำอาชีพ

จากรายงานการสำรวจความคิดเห็นของเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๑๔) พบว่าเยาวชนที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าจะเป็นกลุ่มที่ประกอบอาชีพมากที่สุด เยาวชนในกลุ่มนี้ มีปัญหาเรื่องไม่มีความรู้ ไม่มีอุปกรณ์ ขาดความรู้ความชำนาญในอาชีพที่ตนปฏิบัติ ดังนั้นแม้ว่าจะมีความต้องการที่จะเปลี่ยนอาชีพก็ทำไม่ได้ เพราะขาดความรู้พอ

๕. ปัญหาค้ำสังคม จริยธรรมและวัฒนธรรม ปัญหาค้ำสังคมและจริยธรรมของเยาวชนในปัจจุบันที่ต้องเร่งรักษาทางป้องกันและแก้ไขคือ ปัญหาที่ บิดา มารดาหรือผู้ปกครองเยาวชนไม่ใ้ให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม ทั้งทางค้ำร่างกาย จิตใจ และบุคลิกภาพ ทำให้ประพฤติก้นไม่สมควรกับวัย เช่น เกลเร เวร่อน ซอทาน หนีโรงเรียน เล่นการพนัน มั่วสุมค้ำสถานเริงรมย์ เสพยาเสพติด และถูกใช้ให้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ เป็นต้น

ส่วนปัญหาค้ำวัฒนธรรมนั้น เยาวชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และความสนใจ ค้ำศิลปะ และวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าค้ำวังชี้ทางวัฒนธรรม ทั้งทางวัตถุและทางจิตใจใ้เห็นว่าเยาวชนในปัจจุบันขาดความรู้ และความสนใจค้ำศิลปะ และวัฒนธรรม เช่น เกี่ยวกับทางค้ำศาสนา เยาวชนไม่นิยมการไปวัด ฟังเทศน์ ไม่นิยมทำบุญตักบาตร เป็นต้น เกี่ยวกับทางค้ำขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ภาษา กฎ ระเบียบ และค้ำนิยมทางสังคม เยาวชนรุ่นหลังทอดทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีค้ำกล่าว และหันไปใช้วัฒนธรรมค้ำชาติมากขึ้น ทั้งศิลปะวัฒนธรรมของชาติในปัจจุบันเสื่อมโทรมลงมาก เยาวชนไม่ใ้กระหนักและสำนึกในค้ำค่าของการสร้างสรรค์ศิลปะวัฒนธรรม (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๓๒)

สุพล วุฒิสเสน (๒๕๒๓ : ๔๑ - ๔๕) กล่าวว่า ปัญหาของชาวชนบทที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น สาเหตุมาจากการปรับตัวไม่ทันกับวัฒนธรรมค้ำชาติที่ไหลบ่าเข้ามาพร้อมกับการพัฒนา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและแก้ปัญหาค้ำวัฒนธรรมควรจะตระหนักว่า

ท่าอย่างใดวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงจะกลายเป็นวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและประชาชนรู้จักเลือก
บริโภควัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งปลุกฝังในเรื่องจริยธรรมและวัฒนธรรมให้
กับกลุ่มเยาวชนดังกล่าว ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่สืบต่อวัฒนธรรมต่อไป

ความเชื่อพื้นฐานและทิศทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชน (คณะกรรมการส่งเสริมและประสาน
งานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๔ - ๕)

จากความเชื่อพื้นฐานที่ว่า เด็กและเยาวชนทุกคนควรจะได้รับ การสนองความ
ต้องการพื้นฐานของชีวิต ผู้ใหญ่และสังคมจะต้อง เปิดโอกาสให้เด็กและ เยาวชนได้มีส่วนร่วม
แสดงบทบาทที่เหมาะสม สนองตอบต่อสังคมด้วย โดยต้องพัฒนาความคุ้นกันไปทุกด้าน กล่าวคือ
ด้านกาย สติปัญญา ความคิด อารมณ์ และจริยธรรม จะมีผลกระทบโดยตรงจากความยากจน
สภาพทุพโภชนาการ การมีโรคภัยไข้เจ็บ ความไม่รู้ การก้อยโอกาสในการศึกษา การเพิ่ม
ประชากร การขาดทักษะเชิงอาชีพ การไม่มีงานทำ การมีปัญหาและการ เป็นปัญหาสังคม
ตลอดจนการได้รับบริการทางสังคมไม่ทั่วถึงและขาดคุณภาพ จึงได้กำหนดทิศทางในการพัฒนา
เด็กและ เยาวชนไว้ว่า เด็กและเยาวชนต้องได้รับสารอาหารตามมาตรฐานขั้นต่ำสุด เป็น
อย่างน้อย และมีโอกาสออกกำลังกาย เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่และแข็งแรงสมบูรณ์
นอกจากนั้นต้องได้รับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานและการ ป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บที่สามารถ
หลีกเลี่ยงได้ มีที่อยู่ที่ถูกสุขลักษณะ ได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการ
ดำรงชีวิต รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐาน และได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพจนทำงาน
เป็น สามารถช่วยตนเองได้ นอกจากนี้จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ให้ความรัก
และความอบอุ่น เพื่อเป็นรากฐานของพัฒนาการทุกด้าน จึงได้กำหนดแนวนโยบาย และ
มาตรการในการพัฒนาเด็กและ เยาวชนขึ้น

แนวนโยบายและมาตรการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. ๓๑๔ - ๓๑๕)

แนวนโยบาย

๑. ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กให้ได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุดเท่าที่ได้ออก
ไว้ตามความต้องการของร่างกายในแต่ละช่วงอายุ
๒. เฝ้าระวังและส่งเสริมการจกบริการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางกาย และ

ทางจิตที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ให้แก่เด็กและจัดบริการทางด้านการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐาน
ในกรณีที่เจ็บป่วยให้แก่เด็กและ เยาวชนอย่างทั่วถึงรวมทั้งดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพ เด็ก
และเยาวชนพิการ

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและ เยาวชนได้รับการ เลี้ยงดูจากครอบครัวที่ให้ความ
ความรักและความอบอุ่น ทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องสุขลักษณะ มีที่ออกกำลังกาย
อย่างเพียงพอ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทางกายและทางจิต

๔. เร่งรัดและส่งเสริมให้เด็กและ เยาวชนได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้
ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ รู้จักอยู่ร่วมกันโดยสันติ
สามารถเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพในอนาคต และมีเจตคติที่จะเรียนรู้ต่อไปโดยมิหยุดยั้ง

๕. กระตุ้นให้เยาวชนตระหนัก และรู้จักวิधिकุมครองบ้องกันตนเองจากอบายมุข
และสิ่งแวดล้อมที่เป็นภัยต่อชีวิตและสังคมส่วนรวม

๖. เร่งรัดการลดปัญหาแรงงานสัมพันธ์ และการว่างงานของเยาวชน โดย
ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนมีความพร้อมและมีประสิทธิภาพในการใช้แรงงานรวมทั้งการ
สำรวจและสร้างตลาดแรงงาน

๗. สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีส่วนร่วม
ในกิจกรรมหรือประสมการณ์ที่เหมาะสมกับวัย เพื่ออยู่พื้นฐานวิถีดำเนินชีวิตตามครรลองระบอบ
ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง
และสังคม

มาตรการการพัฒนา เพื่อให้บรรลุตามนโยบายที่กำหนดไว้ ใ้กว้างแนวทางเพื่อ
นำไปสู่การวางแผนปฏิบัติพอสรุปได้ดังนี้

ก้านโภชนาการ ให้ความรู้ก้านโภชนาการและการวางแผนครอบครัวแก่มารดา
และหญิงวัยเจริญพันธ์ จัดให้มีบริการดูแลสุขภาพมีครรภ์ให้ทั่วถึงก่อนและหลังคลอด ส่งเสริม
การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เน้นการให้อาหารเสริมและฟื้นฟูสภาพแก่กลุ่มเด็กทุพโภชนาการ อันคับ
๓ และ ๒ โดยผ่านสถานเลี้ยงเด็กและการแจกอาหารให้ไปรับประทานที่บ้าน นอกจากนั้น
ยังจัดให้มีการเผยแพร่วังทางโภชนาการ และสุขภาพอนามัย โดยใช้นุ้บุคลากรสาธารณสุขของ
ท้องถิ่นทุกประเภท ครูในโรงเรียนและพัฒนาการ

ก้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต โดยทำการขยายและกระจายสถานบริการก้าน

สุขภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท บริการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้ทั่วถึง ปรับปรุงการดูแลสุขภาพ
ในชุมชน ปรับปรุงหลักสูตรวิชาสุศึกษาและพลศึกษาให้เหมาะสมกับวัยของเด็กและเยาวชน
ให้ความรู้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองและครูในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง ให้บริการด้านสาธารณสุข
อย่างทั่วถึง ป้องกันการไ้ยาในทางที่ผิดของเยาวชน รวมทั้งกำหนดนโยบายและให้บริการ
ฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและ เยาวชนพิการ เพิ่มขึ้น ผลิตบุคลากรสุขภาพจิตที่มีได้ เกิดจากกรรมพันธุ์
และทำการศึกษาวิจัยพื้นฐานที่เกี่ยวกับสภาพความพร้อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของ
เยาวชน

ด้านสิทธิมนุษยชน และความสามารถพื้นฐาน มีมาตรการที่จะให้ความรู้แก่พ่อแม่ในการ
พัฒนาเด็กในช่วงอายุ ๓ - ๖ ปี ปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียนประถมและมัธยม
กันในชนบทให้มีมาตรฐาน ใกล้เคียงกับโรงเรียนในเมือง เพิ่มอัตราการเรียนรู้ต่อให้สูงขึ้น
สร้างหน่วยตรวจสอบงานวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ พร้อมทั้งงานวิจัยประเมินผลเพื่อ
ปรับปรุงทิศทางและจุดประสงค์ โดยเฉพาะในด้านการสนับสนุนกิจการ เกี่ยวกับการศึกษาของ
ชาติขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ
โรงเรียนออกไปสู่เยาวชนในชนบทและในแหล่งเสื่อมโทรมมากขึ้น นอกจากนั้นยังเร่งรัดให้
มีการประสานงานกับหน่วยงานเอกชน และสนับสนุนให้จัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับเยาวชน
และสร้างระบบกลไกในการ เผยแพร่ข่าวสาร และความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพให้ทั่วถึงกลุ่ม
เยาวชน

ด้านการเตรียมให้มีอาชีพ มีมาตรการ เน้นการใช้หลักสูตรและกระบวนการ เรียนรู้
ที่เกี่ยวกับงานในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของ
ท้องถิ่น รวมทั้งการปลูกฝังให้มีเจตคติที่ดีและเห็นคุณค่าของการทำงานด้วยมือ ให้มีบริการ
แนะแนวการศึกษาและอาชีพในที่สุดท้ายของระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จัดระบบ
การศึกษาในและนอกระบบ รวมทั้งการฝึกอบรมโดยเพิ่มเติมหลักสูตรวิชาชีพในสาขาใหม่ ๆ
เพื่อเตรียมให้เด็กและ เยาวชนมีอาชีพ เร่งรัดปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และให้มี
การควบคุมการใช้แรงงานเด็กให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างจริงจัง ให้เยาวชนมีงานทำตาม
ความเหมาะสม รวมทั้งให้มีการแนะแนวเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารตลาดแรงงานแก่เยาวชน
และให้มีการติดตาม ควบคุมสภาพโรงงานให้ถูกสุขลักษณะ

ด้านสังคม จริยธรรมและวัฒนธรรม มีมาตรการ ให้มีบริการด้านแนะแนวปัญหาเด็ก
ทรงร่ก่ผ่านสื่อมวลชนเกี่ยวกับความสำคัญของความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และวิธีการ

เลี้ยงดูเด็ก ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนจริยธรรมในโรงเรียน และในสถาบันศาสนา ให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในกรณีล่อลวงเด็ก เรงรค์ให้มีการสอนค่านิยมและวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และแพร่หลาย รมรงค์ให้สื่อมวลชนเสนอกิจกรรมค่านิยมวัฒนธรรมอย่างถูกต้องและมีสาระน่าสนใจได้มาก อบรมครูผู้สอนจริยธรรมในโรงเรียนและผู้นำเยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ในด้านค่านิยม จริยธรรม และวัฒนธรรม จัดประสานงานระหว่างองค์การทางศาสนา และการศึกษาในการจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางมาตรการควบคุม และป้องกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งให้สถานศึกษา หน่วยงาน และสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเมืองอย่างถูกต้อง และให้ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ เพื่อให้เยาวชนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมได้มีกิจกรรมร่วมกัน

แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ๕ ปี (๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ม.ป.ป. : ๓ - ๑๑)

ความเป็นมาของแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน

แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙ โดยอยู่ในส่วนที่หก เรื่องการแก้ไขปัญหาคาความยากจนและพัฒนารวมชนเขตล้าหลัง การกำเนินโครงการตามแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนนี้ แบ่งเป็น ๓ แผนงาน คือ แผนงานกิจกรรมระดับหมู่บ้าน แผนงานบริการขั้นพื้นฐาน และแผนงานการผลิต ซึ่งนับว่าเป็นแนวใหม่ในกระบวนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ส่วนคือ

๑. เป้าหมาย แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนได้ตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาไว้ ๓ ด้านคือ เป้าหมายพื้นที่ เป้าหมายเศรษฐกิจ และเป้าหมายสังคม

๑.๑. เป้าหมายพื้นที่ ได้มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทไว้จำนวน ๒๖ อำเภอ และกิ่งอำเภอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้เพิ่มอำเภอและกิ่งอำเภอเป้าหมายอีก ๕๐ แห่ง รวมเป็นอำเภอเป้าหมายทั้งสิ้น ๒๖ อำเภอและกิ่งอำเภอ ใน ๓๕ จังหวัด โดยกำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย

รวม ๑๒,๕๒๒ หมู่บ้าน ครอบคลุมประชากร ๑,๒๕๓,๕๐๑ ครอบครัว หรือ ๗,๕๐๑,๒๑๕ คน นอกจากนี้ในพื้นที่เป้าหมายแต่ละอำเภอและกิ่งอำเภอได้กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ

(กพอ.) และคณะกรรมการพัฒนากิ่งอำเภอ (กพอ.- ก.) กำหนดและจัดลำดับความยากจนของหมู่บ้านในแต่ละอำเภอให้เป็นพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายในการดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ได้ตรงกับปัญหามากที่สุด

๑.๒ เป้าหมายเศรษฐกิจ ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ กำหนดเป้าหมายในการ เพิ่มผลผลิตการ เกษตรในเขตพื้นที่ยากจนโดยเฉลี่ยขึ้นอีกประมาณ ร้อยละ ๒ ต่อปี จากระดับที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นตามปกติ

๑.๓ เป้าหมายสังคม ได้กำหนดไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ให้มีโครงสร้างของระบบสาธารณสุขขั้นมูลฐาน และบริการทางการแพทย์ในระบับอำเภอ และมีหนังสือประกอบการเรียน ให้ทั่วถึงในเขตพื้นที่เป้าหมาย ภายใน ๒ ปี

๑.๓.๒ จัดให้มีบริการทางโภชนาการแก่เด็ก และหญิงมีครรภ์ประมาณ ๒.๒ ล้านคน ให้บริการน้ำสะอาดแก่ประชาชนประมาณ ๓ ล้านคน และให้บริการทางกฎหมายโดยตรงแก่เกษตรกรยากจน ไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ คน

๒. แผนงานและโครงการ

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนได้แบ่งเป็น ๓ แผนงานคือ แผนงานกิจกรรมระดับหมู่บ้าน แผนงานบริการขั้นพื้นฐาน และแผนงานการผลิต โดยเริ่มดำเนินงานโครงการจำนวน ๑๕ โครงการ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ และ ๒๖ โครงการ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๘ ได้ปรับปรุง และเพิ่มโครงการ รวมทั้งสิ้นเป็น ๓๓ โครงการ

๓. ระบบการบริหาร

การพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ได้เริ่มระบบบริหารการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ซึ่งแตกต่างจากระบบเดิมที่เคยปฏิบัติกันอยู่ โดยจัดให้มี ๔ กระทรวงค้ำเนินงานร่วมกัน จัดให้มีการประสานแผนแบบจากบนลงล่าง และจากล่างขึ้นบน กำหนดให้มีแผนปฏิบัติการหรือพื้นที่ดำเนินการให้เสร็จก่อนปีงบประมาณ และสามารถทำการติดตามและประเมินผลทุกระดับ และจัดให้มีระบบคชณี เครื่องชี้การพัฒนากว้ย

หลักการและสาระสำคัญของแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน

หลักการ

การพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ เป็นแนวความคิดใหม่ที่มุ่งให้ความสำคัญแก่ตัวคนคือ ประชาชนในพื้นที่ชนบทยากจนซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาประเทศอย่างเพียงพอที่จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้นั้น เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด โดยรัฐจะเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรลงสู่พื้นที่เป้าหมายที่มีความยากจนหนาแน่นอย่างทั่วถึง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุและสภาพของพื้นที่ ทั้งนี้โดยยึดถือหลักให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริงในที่สุด ทั้งนี้แนวนโยบายจึงได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ ๕ ประการคือ

๑. ให้ความสำคัญแก่พื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายที่มีสภาพปัญหาความยากจนหนาแน่น ความที่ซ้ำ เกษและกิ่งซ้ำ เกษกำหนด
๒. พัฒนาระดับประชาชนในพื้นที่ยากจนให้พออยู่พอกิน และได้รับบริการ เบื้องต้นที่จำเป็นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่อย่างทั่วถึง
๓. ปรับปรุงให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้นความลำบาก
๔. แก้ไขปัญหาที่ประชาชนเผชิญอยู่ในท้องถิ่น โดยเน้นวิธีการแบบง่าย ๆ ที่ประชาชนทำได้เองและใช้เงินทนน้อย
๕. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหามาของตนเองให้มากที่สุด

สาระสำคัญของแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน

สาระสำคัญคือการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ที่จะสามารถแก้ปัญหาความยากจนให้ได้ตรงจุดที่สุด การที่จะเลือกดำเนินการโครงการใดบ้างนั้นต้องอาศัยกลยุทธ์ที่สำคัญ

๓ ประการ เป็นข้อกำหนดคือ

๑. หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ โครงการที่เน้นในด้านการพัฒนาความสามารถของประชาชน โดยให้ประชาชนทุกคนได้มีความสามารถในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น เช่น การรู้หนังสือ สุขภาพอนามัย การบริโภคอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ การสงวนรักษาพื้นที่ใช้ในการเพาะปลูก เป็นต้น
๒. หลักการทางเศรษฐกิจในเขตชนบทพื้นที่ยากจน ยึดถือหลักที่สำคัญ ๒ ประการคือ

การลกรายจ่ายของประชาชนและการหลีกเลี่ยงการส่ง เสริมประชาชนให้มุ่ง เพิ่มผลผลิตโดย
เสี่ยงภัยเกินขอบเขตอันอาจจะทำให้ประชาชนยากจนต้องประสบกับการขาดทุน

๓. หลักการพึ่งตนเองของประชาชน แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนได้จัดทำโครงการ
ที่ประชาชนยากจนสามารถร่วมกันทำอย่างได้ผล และเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น เช่น
ธนาคารข้าว ธนาคารโค - กระบือ ธนาคารยา และประมงหมู่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้
แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนได้จัดเงินงบประมาณส่วนหนึ่งไว้สำหรับโครงการกองทุนพัฒนา
หมู่บ้านชนบท ซึ่งคาดว่าจะเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๒๔ เป็นต้นไป

การดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการตามแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนยึดหลักที่ว่า ประชาชน
จะต้องช่วยกันและร่วมมือกับรัฐบาลแก้ปัญหาและสภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้านของตน โดยอาศัย
หลักในการดำเนินการดังนี้

- ๑. ดำเนินการตามความต้องการของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน
- ๒. ให้ประชาชนเข้าร่วมในการทำงาน
- ๓. ไม่ยู่ให้ประชาชนเสี่ยงลงทุนเป็นเงินจำนวนมาก ซึ่งอาจทำให้เกิดการขาดทุน
หรือเดือดร้อน แคล้งเสริมให้ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบง่าย ๆ และใช้เงินทุนน้อยโดยประชาชน
ทำได้ด้วยตนเอง

๔. ต้องการช่วยลดภาระรายจ่ายของประชาชนมากกว่าการเพิ่มรายได้ เนื่องจาก
การเพิ่มรายได้จะไม่ช่วยลดภาระของประชาชน และรายได้ อาจเพิ่มไม่ทันรายจ่ายซึ่งจะทำให้
ยากจนต่อไป

๕. เมื่อโครงการ เสร็จแล้วประชาชนจะต้องช่วยกันดูแลรักษาหรือดำเนินการต่อไป
การที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชนบท จึงได้กำหนดเจตนารมณ์ที่สำคัญ
ไว้ ๓ ประการ คือ (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ม.ป.ป. : ๑๑)

- ๑. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นในการ เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาและเลือกโครงการ
ของรัฐที่ตนต้องการ สำหรับแก้ปัญหาในหมู่บ้านชนบทของตน
- ๒. ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมมือกันดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาและความ
ต้องการที่ประชาชนในท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเองได้ และให้
เน้นความสำคัญในการ สนับสนุนประชาชนยากจนให้ทั่วถึงมากที่สุด

๓. ให้กระทรวงหลักทั้งสี่ คือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทย ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด โดยฉันทักกำลังช่วยเหลือประชาชน

แผนงานและความรับผิดชอบของ ๔ กระทรวงหลักนั้น พอสรุปได้ดังนี้ (ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ ม.ป.ป. : ๓๕ - ๔๒)

ความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ

๑. พัฒนาความรู้พื้นฐานทั้งความรู้สามัญและอาชีพ
๒. พัฒนาความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของการ เป็นพลเมืองดี รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยธรรม
๓. ให้ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค
๔. ให้ความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาชนบท
๕. สนับสนุนให้ชาวชนบทอ่านออกเขียนได้ เพื่อให้สิ่งตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อการ

ปรับปรุงคุณภาพชีวิต

ความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑. การเข้าถึงประชาชน
๒. เน้นผลผลิต เช่น การปลูกข้าวไร่ การเลี้ยงสัตว์เนื้อ หนาकारโค - กระบือ การเลี้ยงสัตว์ปีก และสัตว์น้ำ
๓. สนับสนุนอาชีพเพิ่มเติมนอกฤดูไถนา เช่น การปลูกพืชสวนครัว การปลูกผลไม้ และการเลี้ยงปลา
๔. พัฒนากลุ่ม ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการมานานแล้วในรูปของสหกรณ์การเกษตร จัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกร และแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น

ความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข

๑. จัดให้มีโรงพยาบาลชุมชน และสถานีอนามัยให้ครบทุกอำเภอ และตำบลตามลำดับ
๒. เปิดอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้สื่อข่าวสาธารณสุขมูลฐาน
๓. อบรมเรื่องการเตรียม การปรุง และการใช้อาหารเสริม เพื่อแก้ปัญหาการขาดสารอาหารในทารกและเด็กก่อนวัยเรียน
๔. ปรับปรุงสุขภาพีบาลสิ่งแวดล้อมในครอบครัวและชุมชน

๔. จัดหาแหล่งน้ำสะอาด
๕. ควบคุมโรคพยาธิ
๖. จัดบริการ และส่งเสริมงานอนามัยแม่และเด็ก รวมทั้งการวางแผนครอบครัว
๗. จัดให้มีกองทุนเวชภัณฑ์และยาในหมู่บ้าน

กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบในเรื่อง

๑. ประสานงานกับหน่วยงานหลัก และหน่วยงานอื่นๆ
๒. จัดบริการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน เช่น จัดหาน้ำสะอาด
๓. ปรับปรุงพื้นฐานเศรษฐกิจ เช่น แหล่งน้ำ สร้างงานในชนบท
๔. พัฒนาอาชีพตามความเหมาะสมกับท้องถิ่น
๕. ปรับปรุงคุณภาพประชากรและกลุ่ม
๖. พัฒนาเฉพาะพื้นที่ เช่น นิคม เป็นต้น
๗. เน้นเรื่องการสร้าง ความมั่นคงให้กับประเทศชาติ

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนนี้ ต้องมีการประสานงานและเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมจากชุมชนให้มาก ทั้งนี้ด้วยการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย มีแผนร่วมเป็น "แผนพัฒนาชนบทแห่งชาติ" เพื่อขจัดความไม่รู้ ความขาดแคลน และความเจ็บไข้ให้หมดไป รวมทั้งต้องมีการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้านขึ้นไปด้วยกระทรวงหลักทั้งสี่ ตลอดจนต้องมีการสนับสนุนนโยบายจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

การศึกษากับการพัฒนาชนบท

ชนบทเป็นที่อยู่อาศัยและที่ใช้ชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นเป็นที่ทรัพยากรธรรมชาติสะสมอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในรูปของแม่น้ำ ลำธาร หรือพื้นที่ดิน และชนบทยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร และปัจจัยของการอยู่รอดของชาติ ทั้งนี้การพัฒนาชนบทของประเทศเราจึงต้องเร่งรัดให้เกิดผลโดยเร็วที่สุด เพราะการพัฒนาชนบทเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ หรือสังคมโดยรวม ด้วยเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชนบทนั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาสังคมชนบทเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (นิพนธ์ คันทเสวี ๒๕๒๓ : ๓๘ - ๔๖) ในการพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมในชนบทนั้น สมคิด แก้วสนธิ (๒๕๒๕ : ๕๕ - ๖๖) เห็นว่าการสาธารณสุขเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเช่นเดียวกัน ส่วนเอนก สันนิเวตรณ (๒๕๒๓ : ๖) กล่าวว่า การพัฒนาชนบทจึงต้องมุ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ยากจนจริง ๆ

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าการที่จะทำให้การพัฒนาชนบทบรรลุตามเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องอาศัย
วิทยาการแขนงใหม่ที่เหมาะสมในหลาย ๆ ด้านเป็นต้นว่า การเกษตร การศึกษา การอนามัย
และการปกครองตนเอง เป็นต้น (อภิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ ๒๕๒๓ : ๗๒ - ๘๕)

ก็แรก ดุภะทวาย (๒๕๒๒ : ๓) กล่าวว่า การพัฒนาชนบทนั้นต้องเป็นไปตาม
เป้าหมายหรือปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชนผสมผสานกับเป้าหมายหรือความต้องการของ
ผู้บริหารประเทศ โดยกระทำในระบอบที่จะมุ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ราบรื่นของคนในสังคม
อันเนื่องมาจากพื้นฐานของการพัฒนาบุคคล ความข้อนี้สอดคล้องกับที่ สนิท สมศิริการ
(๒๕๒๔ : ๑๖ - ๒๑) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาชนบทควรมุ่งพัฒนาเพื่อเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรม
ของชาวชนบทเพื่อเป็นการสร้างฐานในการพัฒนาที่มั่นคง ดังนั้นการพัฒนาชนบทจึงควร เริ่มต้น
ด้วยความเข้าใจของชาวชนบทอย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริงในสภาพแห่งสังคมและ
วัฒนธรรมของเขาเป็นสำคัญ ในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาชนบทยากจน (๒๕๒๔ - ๒๕๒๕)
คือจะต้องพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทที่ยากจนโดยเน้นให้รู้จักช่วยตัวเองและรู้จัก
แก้ไขปัญหาของตนเอง (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ม.ป.ป. : ๕)

ข้อความดังกล่าวย่อมชี้ให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างการศึกษากับการ
พัฒนาชนบทโดยเฉพาะในกรณีของประเทศไทย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทที่ยังต้อง
เผชิญกับปัญหานานับประการ นักวิชาการและนักบริหารจำนวนไม่น้อยเห็นว่าปัญหาของชนบท
สรุปได้ ๓ ประการคือ ก้นอนามัย ความยากจนและความไม่รู้ ปัญหาของชนบททั้งกล่าวจึงอาจ
กล่าวว่า ความไม่รู้หนังสือและความรู้ต่ำล้นแค่นี้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาและเป็นปัญหาสำคัญ
คออเนกของประเทศทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาชนบทที่แท้จริงนั้น คือการพัฒนาระบบ
การศึกษาโดยเฉพาะในระดับพื้นฐาน ให้ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหามาตรฐานของชนบทอย่างแท้จริง
นั่นเอง (โอวาท สุธนารักษ์ ๒๕๒๗ : ๑๔ - ๒๖)

การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท

ระพี สาคริก (๒๕๒๗ : ๒๓ - ๒๗) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการสร้าง
ความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ด้วยคุณภาพ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นระบบของสังคมที่ได้รับการลงทุน
และความคาดหวังอย่างสูงให้เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ได้
มาตรฐานตามอุดมคติและความต้องการของแต่ละประเทศ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา
๒๕๒๖ : ๑) ในขณะที่ประเทศไทยกำลังเร่งระดมพัฒนาชนบทนี้การศึกษาจึงมีบทบาทอันสำคัญ

ยิ่งในอันที่จะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนในชนบทได้มีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น

การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาโดยมุ่งให้ชนบท
เกิดการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและโครงสร้างระบบ
สังคมชนบทเดิมไปสู่แนวทางที่ดีกว่า (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๔ : ๕)

เท่าที่ผ่านมาจะเห็นว่าบทบาทของการศึกษาในชนบทยังไม่เป็นประโยชน์โดยตรง
แก่ชีวิตของชาวชนบทจำนวนมากพอและอย่างแท้จริง เพราะผลที่ปรากฏออกมาประโยชน์
ส่วนใหญ่จะตกแก่คนชนบทจำนวนน้อยและคนจำนวนมากได้รับประโยชน์น้อย (ไพฑูริย์
สินลาภรัตน์ ๒๕๒๔ : ๓) ทั้งนี้เพราะการศึกษาในชนบทยังเป็นเรื่องของกวดศึกษาคือเนื่อง
ที่ไม่มีวันจบสิ้นในตัวของโรงเรียนชนบทเอง ดังนั้นการศึกษาในชนบทจึงเป็นเสมือนค้อนนำ
ให้ชาวชนบทหาทางออกจากชุมชนแล้วไปกอบโกยผลประโยชน์ในสังคมเมือง (สุพจน์
สัมมามิตร ๒๕๒๓ : ๒๒ - ๒๓) กระบวนการการศึกษาจึงเป็นการชี้หน้าให้ความรู้สึก
สังคมเมืองเป็นสังคมแห่งความมั่นคงควรแก่การอยู่อาศัย (ปรัชญา เวสารัชช์ ๒๕๒๕ : ๔๔)
การศึกษาในชนบทจึงถึงคนออกจากหมู่บ้านมากขึ้นทุกทีและตลอดเวลา

เจตนารมณ์ของระบบการพัฒนาชนบทแนวใหม่ในข้อที่มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น
ในการ เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาและเลือกโครงการของรัฐที่สอดคล้องการสำหรับแก้ปัญหาในหมู่บ้าน
ชนบทของตน ความข้อนี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าหากจะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทอย่างจริงจังแล้ว
ก็ควรจัดให้คนในชนบทรู้จักตัวเขาอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูริย์ สินลาภรัตน์
(๒๕๒๔ : ๔) ที่กล่าวว่าการศึกษาในชนบทควร เป็นเรื่องของคนชนบทเองที่จะคิดจะทำ จะ
สอดคล้องหรือใส่อะไร เพื่อคุณหลานและคนของเขา คนชนบทเท่านั้นที่จะรู้ถึงความต้องการ
ของคนชนบทได้

การจัดการศึกษาในชนบทจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา
ชนบทในพื้นที่จากจนแบบผสมผสานของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ก.ช.ช.) ที่ได้
กำหนดเจตนารมณ์ไว้ ๓ ประการดังกล่าวแล้วนั้น เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงาน
ที่มีจำนวนมากและกระจายอยู่ในชนบททั่วทุกตำบล กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงาน คณะ
กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชนบทพื้นที่
เป้าหมายเพื่อการพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานร่วมในการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน
ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดด้วยวิธีการจัดโครงการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษา

จึงได้จัดทำโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนขึ้น

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๓ : ๒๓ - ๒๔)

ในการพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทพื้นที่ยากจนของประเทศไทยนั้นไม่มีหน่วยงานใดที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและใกล้ชิดกับประชาชนมากเท่ากับโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีโรงเรียนประถมศึกษากระจายไปทั่วทุกตำบลจำนวน ๓๐,๖๕๓ โรงเรียนและมีครูประถมศึกษาจำนวน ๓๒๘,๓๗๘ คน ครูเหล่านี้มีความรู้พื้นฐานพอที่จะช่วยพัฒนาชุมชนได้หากได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการสร้างเสริมประสิทธิภาพที่จำเป็นให้แก่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อให้มีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนในเขตชนบท

วัตถุประสงค์

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายเป็นศูนย์กลางในการช่วยพัฒนาชุมชนในเขตชนบทพื้นที่ยากจนในถิ่นต่าง ๆ ดังนี้

๑. ปรับปรุงการเรียนการสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
๒. ส่งเสริมให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนที่โรงเรียนรับผิดชอบ
๓. พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ ให้เกิดความตระหนัก และยอมรับความจำเป็นในการพัฒนาชุมชนโดยการพึ่งตนเอง
๔. ให้รู้จักเลือกและพัฒนาผู้นำ ให้ได้ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละและมีคุณสมบัติของนักพัฒนา
๕. ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียนในถิ่นอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
๖. ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นแหล่งข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน
๗. ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ประสานงานตลอดจนบริการด้าน

วิชาการและอาชีพเพื่อพัฒนาชนบท

๔. ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ส่งเสริมการกีฬาันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

เป้าหมาย

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) ได้มีเป้าหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายเข้าโครงการจำนวน ๓๐๐ โรงเรียน ค่อย ๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๒ - ๒๕๒๕ รวม ๔ ปี จำนวน ๑,๒๐๐ โรงเรียน ใน ๒,๔๐๐ หมู่บ้าน จำนวนประชากรประมาณ ๑,๒๐๐,๐๐๐ คน (ปีละ ๓๐๐,๐๐๐ คน) จะได้รับการพัฒนา ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การสาธารณสุขและการปกครองตนเองให้มีคุณภาพสูงขึ้น

วิธีดำเนินงาน

โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดวิธีดำเนินงานดังนี้

๑. จัดทำรายละเอียดของโครงการ เพื่อประกอบการสัมมนาและนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ
๒. ทำเนิการคัดเลือกโรงเรียนคามหลัก เกณฑ์ที่กำหนดโดยให้เสนอผ่านสภาตำบล
๓. จัดคณะทำงานเพื่อกำหนดรูปแบบและสร้างเครื่องมือในการดำเนินงาน เช่น เอกสารคู่มือต่าง ๆ
๔. จัดสัมมนาแบบเข้มเพื่อกำหนดรูปแบบ แนวคิดและสาระสำคัญของโครงการ เพื่อเป็นคู่มือดำเนินงาน
๕. ประชุมสัมมนาคณะผู้ปฏิบัติงานระดับอำเภอ โดยแบ่งเป็นจุด ๆ ตามเขตการศึกษาหรือเขตภูมิศาสตร์รวม ๕ แห่ง
๖. คณะผู้ปฏิบัติงานระดับอำเภอจัดสัมมนาแล้ววางแผนปฏิบัติงานและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด
๗. คณะกรรมการออกเยี่ยม ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโดยวิธีสุ่มตัวอย่าง
๘. จัดสัมมนาเพื่อทบทวนรูปแบบโครงการของจังหวัดทุก ๆ ปี ๆ ละครั้ง

๕. คณะกรรมการรวบรวมผลงานดีเด่นเผยแพร่ และประเมินผลงานตามโครงการทุกปี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงในปีต่อไป
วิธีการคัดเลือกโรงเรียน

๑. ให้สภาตำบลเสนอชื่อโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านชนบทหากจนที่จะให้เป็นโรงเรียนเป้าหมายของโครงการไปยังคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) โดยโรงเรียนดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

๑.๑ เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้ผลดีกว่าโรงเรียนใกล้เคียง

๑.๒ เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่น้อยกว่า ๑๒๐ คน และมีครูซึ่งทำการสอนประจำที่โรงเรียนไม่น้อยกว่า ๗ คน

๑.๓ มีคณะครูในโรงเรียนที่ต้องพักอาศัยในหมู่บ้านซึ่งโรงเรียนตั้งอยู่หรือหมู่บ้านใกล้เคียงไปมาสะดวกไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนครูทั้งโรงเรียน

๑.๔ มีบริเวณเพียงพอที่จะใช้เป็นสถานที่สำหรับสาธิตวิชาชีพด้านการเกษตรและวิชาชีพอื่น ๆ

๖. คณะกรรมการพัฒนาอำเภอพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนที่จะเข้าโครงการให้เหลือเพียงอำเภอละ ๑ โรงเรียน ยกเว้นอำเภอขนาดใหญ่ที่มีตำบลมากกว่า ๑๔ ตำบลขึ้นไปคัดเลือกโรงเรียนได้ ๒ โรงเรียน เพื่อเสนอชื่อโรงเรียนไปยังคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.)

๗. คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนจากแผนพัฒนาอำเภอ เสนอมาในแผนพัฒนาจังหวัดและส่งให้แก่ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ศปช.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินงานตามโครงการนี้จะมีผลที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

๑. ใ้รูปแบบของการพัฒนาชนบทที่ดี สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชนบทของประเทศไทยในอนาคตได้

๒. บุคลากรในหมู่บ้านได้แก่ ครู นักเรียนและประชาชนจะได้รับการพัฒนาอย่างน้อยปีละ ๓๐๐ โรงเรียน เป็นประชากรทั้งหมดปีละประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน

๓. มีโรงเรียนเป็นสถานที่ในการให้ข่าวสารการพัฒนาปีละ ๓๐๐ โรงเรียน

๔. มีโรงเรียนที่ได้รับการปรับปรุงเป็นสถานสาธิตการพัฒนาค่าง ๆ ปีละ ๓๐๐ โรงเรียน

๕. มีเอกสารคู่มือการดำเนินงานอย่างน้อยปีละ ๓ เล่ม จำนวนพิมพ์เล่มละ ๒,๐๐๐ ฉบับ

๖. มีชุดการสอนใช้ในโรงเรียน ๗,๕๐๐ ชุด

แนวคิดในการดำเนินงานโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทนั้นมุ่งที่จะให้โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่เป้าหมายเป็นเสมือนหมู่บ้าน นักเรียนในโรงเรียนคือประชาชน ครูคือกรรมการที่ปรึกษา แล้วเริ่มพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของชาติในอนาคต กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียนรวมทั้งกระบวนการเรียนการสอนจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมภายใต้ขอบเขตระเบียบกฎหมายของบ้านเมืองโดยเลียนแบบชีวิตประจำวันของประชาชนในหมู่บ้านจริง ๆ ใช้กฎหมายเบื้องต้นสำหรับประชาชนทุกคนมาประยุกต์ใช้เป็นระเบียบของโรงเรียน ใช้การประชาสัมพันธ์นำนักเรียนเข้าสู่หมู่บ้านแล้วนำกิจกรรมในโรงเรียนไปปฏิบัติจริงในบ้านของคน ซึ่งจะทำให้งานโครงการ กศ.พช. กับกิจกรรมพัฒนาชุมชนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเป็นไปอย่างทั่วถึง

ภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นแหล่งรวมของเด็กที่มีพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกันหลายรูปแบบมาชุมนุมกันไว้ในที่เดียวกัน ทั้งนี้โรงเรียนที่พึงประสงค์จึงควรมีบรรยากาศคล้ายบ้าน (ที่ค) เพื่อเป็นที่พักพิงทางกายและสร้างความอบอุ่นทางใจ โดยมีครู อาจารย์เป็นผู้ที่คอยปรับปรุงซ่อมบารุงและเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามลงในตัวเด็ก (เลิศ อานันท์นะ ๒๕๒๔ : ๑๕๕)

โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางสังคม เพราะได้รับมอบหมายจากสังคมให้มีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น ให้มีความรู้ความสามารถและนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ให้มีศีลธรรมจรรยา มีระบบค่านิยมที่ดีและเหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (ธีระ รุญเจริญ ๒๕๒๕ : ๕๕)

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้การศึกษาที่สำคัญที่สุด โรงเรียนเปรียบเป็นตัวแทนของสังคมในการวัดหรือประเมินและคัดเลือก เพราะโรงเรียนเป็นผู้อบรมจิตใจอนุชนให้รู้ว่าเขาจะใช้อะไร เป็นเกณฑ์หรือข้อกำหนดของค่านิยมหรือการวัดหรือเลือกกว่าอะไรคือความดี

และอะไรคือความชั่ว โรงเรียนสั่งสอนอบรมให้เด็กละชั่วและประพฤติดีตามเกณฑ์หรือข้อกำหนดที่สังคมต้องการ (ภิญโญ สาขร ๒๕๒๑ : ๒๒) หน่วยงานระดับโรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญที่สุดในการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาของชาติ (นาง พลชัย ๒๕๒๓ : ๕๖) เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติที่นำเอานโยบายมาสู่ภาคปฏิบัติโดยตรง คุณภาพของนักเรียนจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นหลัก

ภาระหน้าที่โดยทั่วไปของโรงเรียน

การกล่าวถึงภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีหลายลักษณะดังนี้ ปรินซ์ ดงมณี (๒๕๒๕ : ๒๐ - ๒๓) กล่าวว่า โรงเรียนควรมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาอบรมให้ความรู้ ความประพฤติที่ดีแก่นักเรียน เพื่อที่จะให้เป็นคนที่มีประโยชน์ต่อสังคม

ไพฑูริย์ สีนลารักษ์ (๒๕๒๕ : ๒๕) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถาบัน การศึกษาอื่น ๆ ว่า หน้าที่หลักของโรงเรียนก็คือ การให้การศึกษาในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง และต้องมีวิธีการ เฉพาะ เช่น การสอนให้อ่านหนังสือออก เขียนหนังสือเป็น คิคคำนวณ เลขได้ คลองจนการสร้างเสริมอาชีพเฉพาะให้แก่ชุมชนและการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้หน้าที่ของโรงเรียนจึงอาจกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ คือ

๑. ส่งเสริมการพัฒนาของปัจเจกชน โรงเรียนจะให้ความรู้ขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงอยู่และเพื่ออาชีพ ในขณะที่เกี่ยวข้องก็จะส่งเสริมสมรรถภาพของมนุษย์ให้ใช้ศักยภาพ ในตัวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒. กำหนดความสามารถเฉพาะทาง เมื่อพบว่าผู้เรียนถนัดและสนใจด้านใด โรงเรียนก็จะส่งเสริมให้ผู้เรียนก้าวหน้าไปทางด้านนั้น

๓. มีบทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลง โรงเรียนจะมีบทบาทในการพัฒนาค่านิยม เกมและเสริมค่านิยมใหม่ให้แก่สังคม โรงเรียนจะต้องมีส่วนช่วยและสนับสนุนให้ความคิดใหม่ ๆ ใฝ่รับการศึกษาส่งเสริมและอภิปรายถกเถียงกันอย่างจริงจัง

๔. ส่งเสริมการ เปลี่ยนฐานะทางสังคม โรงเรียนจะมีบทบาทในการ เป็นสะพาน หรือแนวทางให้สมาชิกของสังคมได้มีโอกาส เปลี่ยนฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของตนเองโดยเฉพาะ ของสมาชิกในสังคมที่มีฐานะทางสังคมต่ำกว่าหรือต่ำกว่าคนอื่น ๆ

๕. ผสมผสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม โรงเรียนถือได้ว่าเป็น แหล่งรวมที่จะสร้างความเข้าใจตรงกัน ใฝ่รับรู้ เท่ากันและสื่อสารถึงกัน ทำให้สมาชิกของ

สังคมรู้เรื่องต่าง ๆ ตรงกัน โรงเรียนจะสอนและใช้ภาษาเดียวกันเป็นต้น

๖. ส่งเสริมการเรียนรู้ในการเข้าถึงสังคมของผู้เรียน เพราะโรงเรียนเป็นเสมือนสังคมจำลองที่จะให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยและเรียนรู้ชีวิตจริงต่อไป

๗. รักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม และแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

ม.ร.ว.สมพร สุกศนี (๒๕๒๕ : ๒) กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาไว้ว่า โรงเรียนประถมศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบจกัประสพการณ์และทักษะเบื้องต้นดังนี้คือ

๑. ฝึกฝนให้เด็กใช้ภาษาติดคอและสื่อความหมายให้เป็นที่ตรงกัน
๒. ให้อัจฉริยคติค่านิยมคาคณะเนสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน
๓. ฝึกให้อัจฉริยคติหาเหตุผลและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้และทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
๔. ฝึกให้มีสุขนิสัยและกิจนิสัยที่ดี
๕. ฝึกให้อัจฉริยคติแสวงหาและจับจ่ายใช้สอยให้เหมาะกับฐานะและครอบครัวของตน
๖. ฝึกให้มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย
๗. ฝึกให้มีนิสัยในการใฝ่หาความรู้และมีความทันสมัย

ชาอุทัย ศรีไสยเพชร (๒๕๒๓ : ๑๐๖ - ๑๐๘) กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนไว้ใน ๒ ลักษณะคือ

๑. หน้าที่สนองความต้องการ

๑.๑ สอนองความต้องการของสังคม (Demands of Society) หน้าที่ของโรงเรียนนี้ได้แก่ การฝึกคนให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเกี่ยวกับประเทศบ้านเมือง เพื่อให้บุคคลเป็นพลเมืองดีของชาตินั่นเอง

๑.๒ สอนองความต้องการของแต่ละบุคคล (Needs of Individuals) หน้าที่นี้ได้แก่ การส่งเสริมให้บุคคลรู้จักสร้างความสำเร็จแก่ตนเอง มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม รู้ตัวของตัวเอง รู้จักยับยั้งชั่งใจเป็นต้น

๒. หน้าที่โดยเนพาะ หมายถึงหน้าที่เกี่ยวกับการฝึกและอบรมนักเรียนให้มีความเจริญสูงสุดตามความสามารถของบุคคลให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการศึกษาซึ่งอาจแยกกล่าวได้ดังนี้

๒.๑ ให้ความรู้ทางด้านวิชาการทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมให้แก

ผู้เรียน

๒.๒ เด็กเล็กให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพและด้าน
เศรษฐกิจ

๒.๓ ดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศ
ระบียบแบบแผนและคำสั่งของทางราชการ

๒.๔ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อช่วย
กันปรับปรุงโรงเรียนและชุมชน

สุมน อมรวิวัฒน์ (๒๕๑๔ : ๒๑๔) กล่าวว่าเนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยย่อยหนึ่ง
ของสังคมหรือชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่ต่อชุมชนดังนี้คือ

๑. ให้การศึกษาที่ตรงกับความต้องการและตามระดับความสามารถของคนใน
ชุมชน คือมีหลักสูตร วัตถุประสงค์และการสอนสัมพันธ์กับความต้องการของสังคม

๒. มีส่วนช่วยให้ประชาชนปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งในแง่ของการ
ครองชีพ สุขภาพอนามัย ทัศนคติและความเชื่อ

๓. มีส่วนช่วยให้สมาชิกของชุมชนรู้จักอาชีพการ วิชาชนบธรรมเนียมประเพณี
และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

๔. สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั้งในโรงเรียนและชุมชน นั่นคือ
จะต้องมีมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างครู นักเรียนและสมาชิกในชุมชน

นอกจากนี้โรงเรียนยังมีหน้าที่เกี่ยวกับสังคมทางบ้านอื่น ๆ อีกคือ ถ่ายทอด
วัฒนธรรม สร้างสังคมประเพณีให้แก่เด็ก คงสภาพของสังคมไว้ เตรียมชีวิตของเด็กเพื่อจะ
เป็นผู้ใหญ่และช่วยให้บุคคลได้พัฒนาและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

วีวิลและคณะ (William C. Reavis and Other ๑๙๕๓ : ๒ - ๔)
กล่าวว่าโรงเรียนประถมศึกษาทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กทุกคนให้มีประสบการณ์เพื่อที่จะได้รับ
ฝึกหัดมีวิจรรย์ญาณและการสร้างสรรค์อันเป็นพัฒนาการของเด็กในค่านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่
การพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ร่างกาย อารมณ์ สังคมและศีลธรรม ซึ่งโรงเรียนต้องฝึกให้
นักเรียนได้รับปรัชญาและจิตสภาพต่าง ๆ ให้โรงเรียนมีความใกล้เคียงกับสภาพของสังคม
ในชีวิตจริงของเด็ก

เฟเบอร์และเชียร์รอน (Charles F. Faber and Glibert F.
Shearron ๑๙๓๐ : ๓๖๖ - ๓๖๗) กล่าวถึงภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาว่า

ควรมีหน้าที่ดังนี้คือ

๑. เตรียมเด็กให้เรียนรู้ถึงวิธีการแสวงหาความรู้ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การสังเกต การทำความเข้าใจ รู้จักเปรียบเทียบและแยกแยะวิเคราะห์ การนำไปใช้ การประเมินผล เพื่อให้เด็กได้คิดแปลงใช้ในชีวิตประจำวันได้และเป็นพื้นฐานที่จะให้เด็กพัฒนาทางกายและใจ

๒. ต้องให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจสภาพของสังคมและโลกที่เขาอยู่ในบ้านการรู้จักปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมได้

๓. ต้องสอนให้เด็กเป็นพลเมืองที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตยได้ด้วยการฝึกให้ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักรับผิดชอบตนเอง อีกทั้งเข้าใจในกระบวนการของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับตนเองให้เข้าและทันต่อสภาพสังคม

๔. ต้องสร้างบรรยากาศสนุขสัมพันธ์กันในโรงเรียนโดยการช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ เข้าใจและยอมรับตนเอง ซึ่งมีผลส่งให้เด็กเข้าใจและยอมรับผู้อื่นด้วย เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

๕. ต้องฝึกให้เด็กได้อยู่ในสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า ทั้งนี้เพื่อเตรียมเด็กให้เรียนรู้ เหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเวลาเด็กออกไปประสบปัญหาในเหตุการณ์นั้น ๆ จะสามารถแก้และขจัดปัญหาได้

๖. ต้องฝึกเด็กให้พัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ รู้จักคิดตัดสินใจด้วยตนเอง มากกว่าจะตามความคิดของผู้อื่น อีกทั้งมีทัศนคติที่กว้างขวาง เข้าใจและยอมรับสังคม

นอกจากนี้โรงเรียนประถมศึกษาจำเป็นจะต้องคำนึงถึงบริการและโครงการที่จะทำให้การจัดการศึกษามีลักษณะเป็นไปเพื่อการ เสริมสร้างคุณสมบัติและเป็นไปเพื่อคุณภาพของชีวิตของนักเรียนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนมิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสอนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียนประถมศึกษายังมีหน้าที่ที่จะจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการทุกด้านของเด็ก (สุนทร วิวิวัฒน์ ๒๕๒๖ : ๗)

จากความหลากหลายของแนวความคิดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาศึกษากังกล่าวแล้ว พอจะสรุปได้ว่า ภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาควรดำเนินไปใน ๒ ลักษณะ ตามแนวความคิดในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศคือแนวความคิดที่เชื่อว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรู้ความชำนาญและคุณธรรมอันจะช่วยในการดำรงชีวิตในสังคม โรงเรียนควรมีหน้าที่จัดการ เรียนการสอนนักเรียนในโรงเรียน

อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความคาดหวังของหลักสูตร และแนวคิดที่เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาตัวบุคคลและสังคมควบคู่กันไป ดังนั้นโรงเรียนควรมีหน้าที่ในการจัดการและประสานงานในการพัฒนาชุมชนตามสภาพความพร้อมของโรงเรียนและสภาพปัญหาของชุมชน

ภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบทตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร

โรงเรียนประถมศึกษาในชนบทเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทดังกล่าวแล้ว ดังนั้นภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาจึงควรดำเนินไปเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทอย่างแท้จริง

น้อมศรี เคท และวรสุกา บุญยไวโรจน์ (๒๕๒๒ : ๑๕๔ - ๑๕๖) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของครูและผู้บริหารโรงเรียนในเขตเมืองและเขตชนบท โดยทำการวิจัยภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ ในด้านการให้ความสำคัญและการปฏิบัติจริง ผลการวิจัยปรากฏว่า ทั้งครูและผู้บริหารโรงเรียนในเขตชุมชนเมืองและเขตชนบทให้ความสำคัญมากกว่าหน้าที่อื่น ๆ ในด้านคุณสมบัติที่พึงต้องการ เน้นคือการปลูกฝังให้เป็นคนมีศีลธรรมสุจริต ในด้านความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือการให้ความรู้ทางภาษาทั้งในการฟัง พูด อ่าน และเขียน สำหรับครูด้านชีวิตที่สงบสุข ให้ความสำคัญเรื่องการจัดแบ่งเวลาและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่วนผู้บริหารให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาให้สามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพด้วยสันติวิธีและในกานสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาตินั้น ทั้งครูและผู้บริหารในเขตชุมชนเมืองและชนบทให้ความสำคัญในเรื่องการปลูกฝังให้มีความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่นี้มากกว่าหน้าที่อื่น ๆ ด้วย

ภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาต่อการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยเรียนในชนบท

เนื่องจากเยาวชนวัยเรียนในชนบทประสบกับปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทั้งตนเองและชาติดังกล่าวแล้ว โรงเรียนประถมศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนชนบท จึงมีภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการแก้ปัญหาของเยาวชนวัยเรียนในชนบททั้ง ๕ ด้านดังนี้

ภาระหน้าที่ก่อนการแก้ปัญหาด้านโภชนาการ

กระทรวงสาธารณสุข (๒๕๒๕ : ๔๕) ได้ทำการศึกษาปัญหาโภชนาการของประเทศไทยพบว่าสาเหตุของปัญหาด้านนี้มี ๒ ประการใหญ่ ๆ คือ ไม่มีเงินและไม่รู้จักกิน ประการหลังมีสาเหตุมาจากการมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องในเรื่องอาหาร มีบริโภคนิสัยที่ไม่ถูกต้องและไม่ยอมเปลี่ยนแปลงและไม่รู้ว่าอาหารมีความสำคัญต่อสุขภาพของร่างกายไม่รู้จักเลือกอาหารที่มีประโยชน์มารับประทาน ไม่รู้จักประกอบอาหารอย่างสงวนคุณค่าทำให้ได้รับประโยชน์จากอาหารไม่เต็มที่

ปัญหาโภชนาการในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นปัญหาที่สำคัญและจำเป็นที่จะต้องแก้ไขโดยรีบด่วน รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้จัดให้มีการแก้ปัญหาขึ้นในหลายรูปแบบ ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชากรมากที่สุด และมีบทบาทในการให้ความรู้และประสบการณ์ในต่าง ๆ แก่เยาวชนและชุมชน คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๒๗ : ๒๐ - ๒๒) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการแก้ปัญหาอาหารและโภชนาการไว้ว่า โรงเรียนควรมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาโภชนาการดังต่อไปนี้

๑. การให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการแก่นักเรียนและชุมชน การให้ความรู้แก่นักเรียนสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรในกลุ่มสาระงานและพื้นฐานอาชีพแขนงงานบ้านและงานเกษตร กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตลอดจนเผยแพร่ให้แก่ชุมชนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งโรงเรียนสามารถทำได้โดย

๑.๑ ให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องโภชนาการ การเลือกซื้อและรับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการ การประกอบอาหาร การเก็บรักษาอาหาร และวัสดุเครื่องครัว ตลอดจนการสร้างสุนทรีย์ที่กินในการรับประทานอาหารให้แก่เด็ก และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดให้สอดคล้องตามแนวของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยจัดการสอนให้ครบตามเวลาตามแผนการสอนในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องโภชนาการโดยใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนักเรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด

๑.๒ การจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีความรู้

เรื่องโภชนาการ เช่น ใค้ว่าที่ จัคนิทรศการ ประกวดสุขภาพ จัคนุมิโภชนาการในห้องเรียน ประกวดภาพจากการประกอบอาหาร ประกวดเรียงความ มทกลอน คำขวัญ เป็นต้น

การให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการแก่ชุมชน โรงเรียนสามารถทำได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ทางอ้อมทำได้จากการให้ความรู้และประสบการณ์ต่อตัว นักเรียนดังกล่าวแล้วให้นักเรียนนำไปปฏิบัติจริงที่บ้านและเผยแพร่ให้กับชุมชน ส่วนการให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการแก่ชุมชนในทางตรงสามารถทำได้ดังนี้

๑.๓ การแนะนำ ครูควรหาโอกาสไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองและชุมชนเพื่อให้ความรู้ และเผยแพร่เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ

๑.๔ การสาธิต โรงเรียนจัดให้มีการประกอบอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ โดยใช้ผลผลิตในท้องถิ่น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากที่สุด

๑.๕ การจัดสัปดาห์อาหาร โรงเรียนควรร่วมกับชุมชนจัดให้มีการประกวดการประกอบอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ โดยใช้ผลผลิตในท้องถิ่นตามฤดูกาล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาหารที่ให้คุณค่า

๒. การจัดให้มีโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โรงเรียนควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ ฉะนั้นทางโรงเรียนควรดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติกิจกรรมอาหารกลางวัน โดยให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคนได้มองเห็นความสำคัญในการดำเนินการ ซึ่งอาจจัดทำได้หลายรูปแบบ

ภาระหน้าที่ของครูแก้ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

สุขภาพของเยาวชนวัยเรียนนอกจากจะมีความจำเป็นคือความเจริญเติบโตและต่อการศึกษาล่าเรียนของตัวเด็กเองแล้ว สุขภาพของเด็กยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย แม้ว่ารัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจะมีนโยบายที่จะปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพของเยาวชนวัยเรียนมาโดยตลอด แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ปัญหาสุขภาพก็ยังเกิดขึ้นอยู่เสมอ

สุขภาพของคนเรานั้นมีสิ่งสำคัญที่ทุกคนจำเป็นต้องสนใจเอาใจใส่และปฏิบัติตนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ๒ ประการด้วยกันคือ การระวังรักษาหรือดำรงไว้ซึ่งสุขภาพ และการปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพให้ดีขึ้น (สุชาติ โสภประยูร : ๒๕๒๒ : ๓๕) การให้การศึกษาด้าน

ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตในโรงเรียนประถมศึกษาจะช่วยให้ความเข้มข้นได้ครบทั้งถึงปัญหาสุขภาพทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม อันจะส่งผลให้สามารถระวังรักษาและปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาและช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ โรงเรียนประถมศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญในชนบท จึงควรมีหน้าที่ต่อการแก้ปัญหาด้านสุขภาพของเยาวชนวัยเรียนอีกประเด็นหนึ่งด้วย

สุชาติ โสมประยูร (๒๕๒๖ : ๑๐) กล่าวว่าการศึกษาในโรงเรียนเป็นแนวทางหนึ่งของโรงเรียนในอันที่จะช่วยแก้ปัญหาด้านสุขภาพกายและจิตได้ การศึกษาในโรงเรียนไม่เพียงแต่หมายถึงการสอนวิชาสุขศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้นแต่อาจจะหมายถึงการจักโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้แก่เด็กทุกคน โดยให้นักเรียนแต่ละคนเกิดความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม อันจะเป็นทางนำนักเรียนไปสู่การมีสุขภาพที่สมบูรณ์ โอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพดังกล่าวที่โรงเรียนสามารถจัดให้นักเรียนนั้นมีอยู่ ๓ ทางซึ่งรวมเรียกว่า "โครงการสุขภาพในโรงเรียนหรือโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน" ดังนี้

๑. การจักสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางจิตใจ

๒. การจักบริการสุขภาพขั้นในโรงเรียนทั้งทางด้านการตรวจสุขภาพ การรักษา การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่เด็กเรียน

๓. การจักสอนสุขศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตร โดยเน้นทั้งการจักสอนโดยตรงและจักสอนสอดแทรกเข้าไปในวิชาอื่น ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ศิริรักษ์ พ่วงพรพิทักษ์ (๒๕๒๗ : ๔๐) ได้ทำกรวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพอนามัยไทยต่อการจักประสบการณ์ในการจัดการศึกษาภาคบังคับพุทธศักราช ๒๕๓๔ ผลการวิจัยปรากฏว่า ในด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านสุขภาพอนามัยนั้น ควรจักให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันให้มากที่สุด สถานศึกษาควรจักให้มีทั้งการสอนสุขภาพ การบริการสุขภาพ และการจักสิ่งแวดล้อมให้สัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน ควรจักประสบการณ์ฝึกให้นักเรียนสามารถทำหน้าที่บริการอนามัยแทนเจ้าหน้าที่ได้ เช่น การวัดสายตา ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง เป็นต้น

ภาระหน้าที่ต่อการแก้ปัญหาด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน

ในฐานะที่โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาสติปัญญา และความสามารถพื้นฐานของเยาวชนวัยเรียน จึงควรได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่อันสำคัญนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้ตรงจุดและสอดคล้องกันไปทั้งด้านหลักสูตร แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน แผนพัฒนาการศึกษา และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โรงเรียนจึงควรได้เร่งพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของตนเอง โดยการจักกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้ง ๔ กลุ่มวิชาในหลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๑ นอกจากนี้โรงเรียนควรมานวัตกรรมทางด้านสื่อการเรียนที่มีลักษณะรวมทั้งนี้มาใช้ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๒๔ - ๓๐) คือ

๑. ให้ทุกคนได้เรียนรู้เนื้อหาพื้นฐานครบถ้วนทุกชั้นตอน
๒. จักให้เด็กพึ่งตนเองได้มากที่สุดในการใช้สื่อการเรียนต่าง ๆ
๓. สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
๔. สนองคอมมิวนิตีที่เด็กอาจต้องหยุดเรียนไปบ้างด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน และในการหยุดเรียนนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็ก
๕. มีหลักสูตรต่อเนื่องโดยตรงไม่จำเป็นต้องใช้ปีเป็นกรอบกำหนดเวลาของการเรียนรู้
๖. ไม่มีการสอบตกในรูปแบบที่ไต่กระทักันมาแล้ว
๗. สนองระบบการเรียนโดยไม่ต้องมีครูครบชั้น
๘. เป็นการสร้างทักษะและเจตคติของการเรียนรู้คือไปตลอดชีวิต

นอกจากนั้นโรงเรียนควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นวิถีชีวิตที่ค่าเป็นค่านิยมประชาธิปไตย โดยส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสและสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองคิดเป็น ทำเป็น มีวินัยและเรียนรู้บทบาทหน้าที่ มีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัวและสังคม โดยการจักให้มีการฝึกและพัฒนาบุคลิกภาพผู้นำ จักให้มีศูนย์รวมแสดงความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบของผลงานและกิจกรรมทางสติปัญญา รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม และพัฒนาสังคมอย่างสม่ำเสมอ และปรับปรุงกระบวนการนิเทศในโรงเรียนให้สมักเสมอทั่วเช่นกัน

ภาระหน้าที่ของการแก้ปัญหาที่งาน การเตรียมให้มีอาชีพ

ผลจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การขยายตัวของผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม มีผลกระทบต่อการศึกษาทั้งในแง่ของการเตรียมกำลังคนเพื่อประกอบอาชีพใหม่ และการฝึกอบรมเยาวชนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และนิสัยในการทำงาน ตลอดจนกระทั่งถึงความจำเป็นที่จะต้องเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพในอนาคต ดังนั้นภาระหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาต่อการแก้ปัญหาที่งานนี้ จะต้องเน้นหนักในด้านการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพอย่างจริงจังและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น สุภรณ์ ศรีพิบูล (๒๕๒๓ : ๔) กล่าวว่า การศึกษามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นโลกของโรงเรียนจึงน่าจะเป็นโลกใกล้เคียงกันกับชีวิตจริง กล่าวคือ ให้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติควบคู่กันไป

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่งาน การเตรียมให้มีอาชีพ (คณะกรรมาธิการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๑๕) โรงเรียนจะต้องมีหน้าที่ในการจัดประสบการณ์ เพื่อเพิ่มเติมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานอาชีพและสภาพการทำงาน ความรู้ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการคลาดการจัดการและสหกรณ์ ปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ฝึกฝนการมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความอกทนในการทำงาน นอกจากนี้โรงเรียนควรจัดบริการแนะแนวอาชีพเพื่อเป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่ออาชีพ เพื่อเป็นการวางรากฐานที่ดีในการประกอบอาชีพ และเพื่อให้เด็กเลือกอาชีพได้ถูกต้อง (ม.ร.ว.สมพร สุกศินีย์ ๒๕๒๕ : ๔๐)

ชาญชัย อาจินสมาจาร (๒๕๒๔ : ๑๑ - ๑๖) กล่าวว่า การแนะแนวอาชีพในระดับประถมศึกษานั้นควรเน้นใน ๒ ลักษณะคือ ด้านพัฒนาการ (Development) และด้าน การอบรม (Orientation) เพื่อพัฒนาองค์ประกอบบางอย่างที่สามารถพัฒนาได้ เช่น รักและให้เกียรติกับงานที่ต้องใช้มือ การฝึกการใช้มือ การประสานงานที่กระหว่างสายตากับมือ ทำงานที่เป็นระเบียบระบบ การจักวัสดุอย่างเป็นระบบ การมีน้ำใจในการร่วมทำงาน และรับผิดชอบต่อเพื่อนคนอื่น ๆ ประเมินผลผลิตของตัวเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ ต้องการงานให้ได้ผลที่ดีกว่า เป็นต้น

ภาระหน้าที่ของการแก้ปัญหาที่งานสังคม จริยธรรม และวัฒนธรรม

จากแนวความคิดที่ว่า การศึกษาเป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นที่

ยอมรับกันว่า โรงเรียนทำหน้าที่ให้การศึกษาโดยถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อน ให้แก่คนรุ่นใหม่ ความรู้และวัฒนธรรมบางอย่างที่นำมาสอนอาจไม่ทันสมัยหรือไม่เหมาะสม กับสภาพปัจจุบันของสังคม ทุกคนก็พลอยได้รับผลกระทบกระเทือนจากการศึกษากันทั้งนั้น (ภิญโญ สาร ๒๕๒๑ : ๑๐) จากสภาพปัญหาของเยาวชนวัยเรียนในค้ำนี้ โรงเรียนในฐานะที่นอกจากจะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วยังมีหน้าที่ ในการจัดการศึกษาอบรมให้ความประพฤติที่ดีแก่เด็กเรียน เพื่อที่จะให้เป็นคนดีมีประโยชน์ต่อ สังคม

ปรีชา ตงมณี (๒๕๒๕ : ๒๐ - ๒๓) กล่าวว่า เพื่อเป็นการสนองตอบหน้าที่ของ โรงเรียนในค้ำนี้ การจัดการศึกษาต้องตระหนักในเรื่องคุณธรรมต่าง ๆ ให้มากกว่าที่แล้ว มา เช่น มโนธรรม จริยธรรม ศิลธรรม อารยธรรม วัฒนธรรม ความชอบธรรม การมีวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความอดกลั้น รักและเคารพในสิทธิเสรีภาพ การประสาน ประโยชน์ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และความเป็นประชาธิปไตย นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้ว โสภิตา ชูพิบูลย์ (๒๕๒๗ : ๑๒ - ๑๗) ได้กล่าวว่า เพื่อจะ มีส่วนช่วยยกระดับสังคมให้สูงขึ้นและเพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาความประพฤติและจิตใจของ เด็กและเยาวชน จำเป็นต้องนำเด็กและเยาวชนให้ใกล้ชิดศาสนา โดยให้เด็ก เกิดศรัทธา อันมั่นคงที่จะสามารถบังคับจิตใจโดยการระงับคือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้

เนื่องจากบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาจริยธรรม ของเด็ก วิภาดา สิงห์ขวา (๒๕๒๒ : ๓๑ - ๓๒) ได้เสนอแนวคิดในการสร้างจริยธรรม แก่เด็กดังนี้คือ

๑. ทำคนให้เป็นที่รักและไว้วางใจ เลื่อมใสศรัทธาของเด็กโดยมีพื้นฐานแห่ง ความรัก ความเข้าใจ
๒. กระทำคนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กทั้งในและนอกโรงเรียน
๓. สร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กให้สามารถ ดึงดูดค่านิยมที่เด็กต้องการ ปลุก ฝังตนเอง
๔. เสนอปัญหาให้เด็กคิด เพื่อให้เด็ก เห็นปัญหาของคนอื่นหรือของสังคม
๕. จัดการลงโทษและการให้รางวัลด้วยเหตุผลและไม่ใช้อารมณ์
๖. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม

๗. จัดโอกาสให้เด็กไทยศึกษาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง ซึ่งสามารถพัฒนาจริยธรรมของเด็กได้ เช่น วิชาศิลปะ

๘. สร้างและปฏิบัติคามระเบียนวินัยทั้ง เด็กและผู้ใหญ่

จากนโยบายและแนวทางการดำเนินงานในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ๒๕๒๕ : ๒๕ - ๓๐) เพื่อเป็นการแก้ปัญหาบ้านสังคมและจริยธรรม โรงเรียนควรมีหน้าที่สร้างความรักความเข้าใจเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกัน ให้ความสัมพันธ์มากขึ้นระหว่างบ้านกับโรงเรียน เน้นให้ผู้เรียนรู้จักและปฏิบัติคามค่านิยมเชิงจริยธรรม โดยเฉพาะด้านการมีสำนึก สติสัมปชัญญะ การเคารพตนเอง การมีวินัยในตนเอง การประหยัดไม่เบียดเบียนผู้อื่นและความอกทน เน้นการปฏิบัติศาสนกิจ ความหลักธรรมของศาสนา และเปิดโอกาสให้บิดามารดามีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วย

ส่วนด้านวัฒนธรรมนั้น โรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาติโดยส่วนรวม ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้และสืบทอดมรดกสังคมของชาติ นอกจากนั้นยังจะต้องปลูกฝังให้รู้จักเลือกสรรและปรับปรุงวัฒนธรรมอื่นที่เผยแพร่เข้ามาในประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทย

จากการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๔ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : ๑๐๕) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า บ้านสังคม วัฒนธรรม และการก้าวร้าวชีวิต สภาพสังคมในอนาคตจะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมมากขึ้น เพราะการคมนาคมและการสื่อสารต่าง ๆ ช่วยให้คนต่างวัฒนธรรมได้ติดต่อสัมพันธ์กันมากขึ้น วัฒนธรรมตะวันตกจะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในเมืองหลวง ในเมืองใหญ่และเป็นผลให้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวชนบทมากขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนจะต้องฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลมากขึ้น.